

Herke Csongor¹

Kinek is kell aláírnia a vádindítványt?

Bevezetés

Tremmel a pótmagánvádas eljárás intézményét paradigmaváltásként értékelte: egyrészt az évtizedeken át töretlenül érvényesülő közvádmonopólium alapvető korrekatívumaként és előrelépésként a terhelt és a sértett közötti egyensúly irányában (FENYVESI–HERKE–TREMMELEL 2004, 612.).

A pótmagánvádhoz hasonló intézmény az úgynevezett vádkikényszerítési eljárás. Németországban, ha az ügyész nem emel vádat közvadra üldözendő bűncselekménynél, a megszüntető határozattal szemben a felettes ügyésznel panaszt jelenthet be a sértett. Ha a panasz nyomán sem emel vádat az ügyész, a felettes ügyész elutasító határozatának közlésétől számított egy hónapon belül a sértett vádkikényszerítési eljárást kezdeményezhet. Erről a tartományi legfelsőbb bíróság határoz, és azt vizsgálja, hogy fennáll-e elegendő gyanú (*hinreichender Tatverdacht*) az eljárás lefolytatásához. Ha igen, úgy elrendeli a vádemelést, ekkor az ügyész köteles vádat emelni. További kötelezettséget azonban nem ír elő a német büntető perrendtartás, így az ügyész a tárgyaláson akár felmentést is indítványozhat. Roxin szerint a vádkikényszerítési eljárásnak inkább elméleti jelentősége van, mert pusztán léte alapos nyomozásra ösztönzi az ügyészt (ROXIN 1998, 227.). A statisztikai adatok szerint ugyanis Németországban a nyomozásmegszüntetések 0,3%-ában kerül sor vádkikényszerítési eljárásra, és a vádkikényszerítéses ügyek 0,04%-ában ítélték csak el a vádlottat (HERKE–FENYVESI–TREMMELEL 2014, 308.).

A hatályos Be.² a korábbi, 1998-as büntetőeljárás törvénnyel (1998-as Be.)³ ellentétben különjárásként szabályozza a pótmagánvádas eljárást (TREMMELEL 2007, 430.). Ezzel megoldódnak látszik az a szakirodalom által többször is kifogásolt probléma, hogy éppen a laikus, a büntetőeljárásban

¹ Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető és Polgári Eljárásjogi Tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár.

² 2017. évi XC. törvény.

³ 1998. évi XIX. törvény.

többnyire idegenként mozgó sértettől várták el, hogy a törvény különböző pontjain lévő szabályokkal tisztában legyen (BUSCH 2004, 141.). Ugyan a pótmagánvádló jogi képviselete kötelező, ezáltal van a vád oldalán egy jogvégzett személy, aki el tud igazodni a jogszabályi rendelkezések között, ugyanakkor azt is látni kell, hogy a pótmagánvádló képviselőjeként fellépő ügyvédek többségétől igen távol áll a vádképviselet. Ez sokszor már az előterjesztett vádindítványok elnevezéséből is látszódik („vádindítvány” helyett igen gyakori a „vádiratindítvány” kifejezés, de találkoztam már „pótmagánvádirat-indítvány” elnevezéssel is; előfordul az is, hogy a pótmagánvádló egyáltalán nem nevezi el indítványát stb.). De volt olyan jogi képviselő is, aki (amikor a vádlott kifogásolta, hogy milyen alapon nyújt be vádiratot pótmagánvádló jogi képviselőjeként) a következőt írta le: „Hogy valami vádirat vagy vádindítvány, nem attól függ, hogy az ügyész nyújtja-e be, vagy nem. Ez következik abból, hogy a büntetési eljárásra tartozó ügyekben vádiratnak nevezünk a vádat tartalmazó, a bírósághoz benyújtott dokumentumot, míg vétségi eljárásra tartozó ügyekben vádindítványnak [sic!].”⁴

Az alábbiakban röviden áttekintjük a hatályos Be. pótmagánvádas eljárás feltételeire vonatkozó rendelkezéseit, majd egy kúriai határozat fényében vizsgáljuk meg az egyik kellék (nevezetesen a vádindítvány aláírása) szükségességét.

A pótmagánvádas eljárás feltételei

A sértett két fő esetben léphet fel pótmagánvádlóként:

- a) a feljelentés elutasítása és az eljárás megszüntetése, illetve
- b) vádelejtés esetén.

A feljelentés elutasításakor és az eljárás megszüntetésekor a sértett írásbeli vádindítványt nyújt be, míg ha az ügyészség a vádat ejtette, a vádemelés formája az írásbeli bejelentés (GELLÉR–BÁRÁNYOS 2010, 744.).

A vádindítványnak (és az írásbeli bejelentésnek) bizonyos tekintetben kevesebb tartalmi eleme van, mint a vádiratnak (BÓCZ 2004, 24.) (így nem kell tartalmaznia indítványt a szankciókra, nem kell bizonyítási indítványokat tenni,

⁴ Pótmagánvádló jogi képviselőjének a Pécsi Törvényszék B.416/2012. sz. ügyben benyújtott, „vádirat” elnevezésű vádindítványával kapcsolatos – 2013. március 1-jei – észrevétele. Amint látszik, sajnos nem mindig a legfelkészültebb ügyvédek vállalják el a pótmagánvádló képviseletét a büntetőügyekben. Hiszen jelen irat benyújtását közel 10 évvel megelőzően hatályon kívül helyezték a régi Be.-t (1973. évi I. törvény), amely még ismerte a büntetési és vétségi eljárás szerinti felosztást.

hatáskörre és illetékességre utalni stb.), ugyanakkor például kötelező eleme a polgári jogi igénynek (ha van) és a felolvasandó tanúvallomások körének megjelölése (KISS 2002, 169.). A vádindítványt és az írásbeli bejelentést nemcsak a sértettnek, de a jogi képviselőnek is alá kell írnia [Be. 793. § (3) bekezdés és 798. § (2) bekezdés].

Ha az ügyben több sértett van, a megegyezésüktől függ, hogy melyikük jár el pótmagánvádlóként. Megegyezés hiányában a pótmagánvádlót a bíróság jelöli ki.⁵

A bíróság a vádindítványt nem ügydöntő végzéssel elutasítja, ha:

- a sértett a vádindítványt a törvényben meghatározott határidő eltelte után nyújtotta be;
- a sértettnek nincs jogi képviselője;
- a törvény alapján pótmagánvádlóként történő fellépésnek nincs helye;
- a vádindítvány nem tartalmazza a kötelező tartalmi elemeket (de nem utasítható el azért, mert nem tartalmazza a terhelt személyes adatait, ha azok az ügyiratokból sem állapíthatók meg, de a terhelt személyazonossága ezek hiányában is kétséget kizáróan megállapítható) (CsÁK 2011, 131.);
- a feljelentés elutasítása vagy az eljárás megszüntetése esetén a mentesség felfüggesztésére jogosult a mentesség felfüggesztését elutasította (794. §).

A sértett a vádindítvány elutasításáról rendelkező nem ügydöntő végzés kézbesítésétől számított 15 napon belül a vádindítványt ismételten benyújthatja, ha azt csak azért utasították el, mert nem volt jogi képviselője, vagy a vádindítvány nem tartalmazza a kötelező tartalmi elemeket, és az elutasítás oka már nem áll fenn.

Az írásbeli bejelentés nem ügydöntő végzéssel való elutasítására ugyanazon okokból kerülhet sor, mint a vádindítványnál, és itt is 15 napon belül ugyanazon esetekben pótolható (799. §).

A vádindítvány aláírásának problémája

A fent említettek szerint a hatályos Be. két helyen rendelkezik a pótmagánvádló aláírásáról attól függően, hogy vádindítványról vagy írásbeli bejelentésről van-e szó:

- 793. § (3) A vádindítványt a jogi képviselő is ellátja aláírásával,
- 798. § (2) Az írásbeli bejelentést a jogi képviselő is ellátja aláírásával.

⁵ A gyakorlatban itt is volt probléma, ugyanis ezt a rendelkezést úgy értelmezték, hogy két különböző ügyben is nyújthat be közös vádindítványt két sértett (Pécsi Járásbíróság B.897/2015.). Adott ügyben a bíróság ki is jelölte, hogy melyikük jár el pótmagánvádlóként, holott ez a rendelkezés nyilvánvalóan csak az ugyanazon bűncselekmény több sértettjére értelmezhető, a vádlott személyének azonossága nem elegendő.

Az 1998-as Be. 231. § (2) bekezdés *c*) pontja ezzel kapcsolatosan mindössze annyit mondott, hogy a bíróság a vádindítványt elutasítja, ha a vádindítványt nem az arra jogosult nyújtotta be. A „jogi képviselő útján” kifejezés azonban álláspontunk szerint ekkor sem helyettesíthette a sértetti (pótmagánvádlói) aláírást, így ugyanis adott esetben nem lehetett volna tisztázni a büntetőjogi felelősséget sem hamis vád esetén – a pótmagánvádló ugyanis elkövethet hamis vádat, ami nem tévesztendő össze azzal, hogy a Kúria 2301/2011. sz. büntető elvi határozata szerint hamis vád esetén nincs helye pótmagánvádnak (Fázsi 2014, 20.).

Amennyire homályosan (azonban komplex értelmezés alapján mégis egyértelműen) fogalmazott az 1998-as Be., annyira egyértelmű a hatályos Be. megfogalmazása. A 793. § (1) bekezdése szerint, ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, a panaszt elutasító ügyészségnél vádindítványt nyújt be. A vádindítványt tehát a sértettnek (és nem jogi képviselőjének) kell benyújtania. Ezt egyértelműsíti az említett (3) bekezdés is, amely szerint „a vádindítványt a jogi képviselő is ellátja aláírásával”. Az „is” szó kifejezetten arra utal, hogy a pótmagánvádlónak mindenképpen alá kell írnia a vádindítványt, és emellett a jogi képviselőjének is. Ha a törvényhozó szerint elegendő lenne a jogi képviselő aláírása, akkor csak annyi szerepelne a Be.-ben, hogy „a vádindítványt a jogi képviselő ellátja aláírásával”.

A Be. pontosan és következetesen így fogalmaz a védelejtés esetére fenntartott írásbeli bejelentés lehetőségével kapcsolatosan is: a 798. § (1) bekezdése szerint, ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, az ügyben addig eljárt bíróságnál írásban bejelenti, hogy az ügyészség által ejtett vádat a továbbiakban pótmagánvádlóként képviselni kívánja. A (2) bekezdés szerint pedig az írásbeli bejelentést a jogi képviselő is ellátja aláírásával.

Adott ügyben⁶ az elsőfokú bíróság úgy ítélte el a vádlottat a pótmagánvádló alapján, hogy a vádindítványt a sértett nem látta el aláírásával, csak annak jogi képviselője. Miután a védelem többek között ezt is sérelmezte a fellebbezésében, a Kaposvári Törvényszék a fellebbezést elutasító határozatában⁷ így fogalmazott: „az, hogy a pótmagánvádló 2012. augusztus 9. napján jogi képviselőt hatalmazott meg, amely meghatalmazást mindkét fél saját kezűleg aláírta, pótolja a sértett (pótmagánvádló) aláírását a vádindítványon.”

Ez az indokolás azonban két okból is támadható. Egyrészt a törvényszöveg egyértelmű: „a vádindítványt a jogi képviselő is ellátja aláírásával.” Nem azt mondja a Be., hogy „a vádindítványt a sértett vagy a jogi képviselő ellátja aláírásával” és azt sem, hogy „a vádindítványt a jogi képviselő látja el

⁶ Kaposvári Járásbíróság B.273/2017.

⁷ Kaposvári Törvényszék Bf.135/2018.

aláírásával”. Ez a három megfogalmazás három különböző nyelvtani értelmezéshez vezetne:

- „a vádindítványt a jogi képviselő látja el aláírásával”: ha ez lenne a törvényszöveg, akkor ezt úgy kellene értelmezni, hogy a jogi képviselőnek el kell látnia a vádindítványt aláírásával, de a sértettnek nem;
- „a vádindítványt a sértett vagy a jogi képviselő ellátja aláírásával”: ebben az esetben elegendő lenne vagy a sértettnek, vagy a jogi képviselőnek az aláírása;
- „a vádindítványt a jogi képviselő is ellátja aláírásával”: az „is” szó egyértelműsíti, hogy mind a sértettnek, mind a jogi képviselőnek el kell látnia a vádindítványt az aláírásával.

Másrészt azért sem fogadható el a másodfokú bíróság értelmezése, mert adott esetben, ha a sértett meghatalmazná a jogi képviselőt vádindítvány benyújtására, de a jogi képviselő olyan bűncselekmény miatt emelne vádat, amit a sértett nem is akart volna a vád tárgyává tenni, és később bűncselekmény hiányában emiatt a vádlottat felmentenék, akkor nem lehetne eldönteni, hogy ki felel a hamis vád törvényes következményeiért. Ezért a vádindítványon elengedhetetlen a sértetti aláírás is. Ugyanilyen gondolatmenet miatt nem lenne elfogadható, ha például a vádlott írásbeli vallomását nem a vádlott, hanem a védő írná alá. Valószínűleg kevés bíróság lenne hazánkban, amelyik elfogadná beismerő vallomásként a védő által aláírt vallomást. Ami ugyanis a polgári eljárásban elfogadható, az bizonyos büntetőeljárás cselekményeknél nem.

Az 1998-as Be. idején a törvényi szabályozás nem volt ilyen egyértelmű. Annak értelmezéséhez nem elegendő az egyszerű nyelvtani értelmezés, hanem komplexebb értelmezéshez kell nyúlni. Ezzel kapcsolatosan iránymutatást adhat nekünk a Kommentár,⁸ amely így fogalmaz: „A Be. a pótmagánvádas eljárás keretében előírja a sértett kötelező jogi képviselétét. Ennek a kötelező szabálynak a formai »következmenye«, hogy a vádindítványt a jogi képviselőnek is el kell látnia aláírásával, és így kell előterjeszteni. Az »is« kitételből azonban logikusan következik a korábbi gyakorlathoz igazodóan azon feltétel, miszerint a vádindítvány joghatályos előterjesztéséhez a pótmagánvádlónak is alá kell írnia a vádindítványt. Vagyis a vádindítvány abban az esetben lesz alakilag megfelelő, ha azt mind a pótmagánvádló, mind a jogi képviselője is aláírta, és ekképpen került benyújtásra.”

A Kommentár, valamint a korábbi gyakorlat is egyértelmű volt tehát abban a kérdésben, hogy az, hogy a sértett „jogi képviselője útján” nyújtja be a vádindítványt, nem jelenti azt, hogy a vádindítványt neki ne kellene aláírnia (épp-

⁸ POLT 2019, a 793. §-hoz fűzött kommentár.

ügy, mint ahogy a magánindítványt is alá kell írnia a sértettnek, és nem lenne elegendő, ha a jogi képviselő nyújtaná azt be, meghatalmazás alapján).

Ha esetleg valakinek megfordulna a fejében, hogy egy ilyen egyértelmű törvényi rendelkezést miért járunk körül ennyiszor, akkor erre az ügy folytatása adhat választ. A jogerős elítélést követően a védelem felülvizsgálati eljárást kezdeményezett a Kúriánál, ahol az alábbi határozat született.

A Kúria a Bfv.II.771/2019/6. sz. végzésében a terhelt védője által előterjesztett felülvizsgálati indítványt elbírálv a Kaposvári Járásbíróság elsőfokú ítéletét és a Kaposvári Törvényszék másodfokú végzését hatályában fenntartotta.

A Kúria a végzés indokolásában kifejtette, hogy a Kúriának a felülvizsgálati eljárásban azt kellett vizsgálnia, hogy a pótmagánvádló jogi képviselője útján benyújtott pótmagánvád – amelyet kizárólag a pótmagánvádló jogi képviselője írt alá – alakilag megfelelt-e a cselekmény idején hatályos eljárási szabályoknak. Azt a Kúria is rögzítette, hogy az 1998-as Be. 230. § (1) bekezdés első mondata szerint, ha a sértett pótmagánvádlóként kívánt fellépni, jogi képviselője útján az ügyben addig eljáró elsőfokú ügyészségnél kellett vádindítványt benyújtania. A végzés utal arra, hogy az 1998-as Be. arról nem tartalmazott rendelkezést, hogy a jogi képviselő útján benyújtott vádindítványt a sértettnek is alá kellene írni.

A felülvizsgálati indítvány tartalma szerint így azt is vizsgálni kellett, hogy a pótmagánvádló aláírásának hiányában a pótmagánvádló által a jogi képviselőnek adott és aláírt meghatalmazás alapján a pótmagánvádló jogi képviselője által benyújtott vádindítványt az arra jogosulttól származónak kell-e tekinteni. A Kúria 4/2007. BK véleménye vizsgálja ugyan a vádindítvány elutasításának okait, de arról az esetről nem nyilvánított véleményt, ha a vádindítványt a pótmagánvádló nem írta alá. A Kúria ezért az Alkotmánybíróság 14/2015. (V. 26.) AB határozatában kifejtetteket vette alapul. Utalt arra, hogy az Alkotmánybíróság szerint a pótmagánvádas eljárásban a pótmagánvádló szabályszerű meghatalmazással rendelkező jogi képviselőjének a képviseleti jogosultsága az eljárás egészére kiterjed, illetve a képviselet jogkörének a bíróságok irányában történő korlátozása annyiban hatályos, amennyiben a korlátozás a meghatalmazásból kitűnik. Ezért a pótmagánvádas eljárásban a pótmagánvádló szabályszerű meghatalmazással rendelkező jogi képviselőjének a vádlói szerepkörben eljáró pótmagánvádló nevében tett és a meghatalmazás kereteit túl nem lépő nyilatkozatát – további feltétel megkövetelése nélkül – a pótmagánvádló képviseletében benyújtott jognyilatkozatnak kell értékelni. Az Alkotmánybíróság a határozatában azt is kifejtette, hogy a pótmagánvádló önálló fellépési (és fellebbezési) joga azt jelenti, hogy a pótmagánvádlókénti fellépésről és az eljárásban teendő jognyilatkozatokról (beleértve a fellebbezést is) a döntést ő maga hozza meg. A szakszerűség biz-

tosítása céljából ugyanakkor a vádképviselő ellátásához szükséges cselekményeket és nyilatkozatokat – a pótmagánvádló által adott meghatalmazásban kijelölt körben – helyette és nevében (ezáltal tehát nem a pótmagánvádlótól függetlenül) a jogi képviselő teheti meg. Mindezekből az is következik, hogy addig, amíg a jogi képviselő által kifejtett tevékenység a meghatalmazás biztosította keretek között marad, soha nem önállóan jár el. Amellett, hogy ez az értelmezés van összhangban a kötelező jogi képviselő jogalkotói céljával, a Kúria szerint ez következik önmagából a képviselő szabályainak nyelvtani értelmezéséből is. A képviselő tartalma eszerint nem más, minthogy a képviselt személy „más személy útján” teszi meg jognyilatkozatát [Ptk. 6:11. § (1) bekezdés], illetve gyakorolja jogait [korábbi Be. 56. § (1) bekezdés].

Mindebből azt a következtetést vonta le a Kúria, hogy a pótmagánvádlónak a jogi képviselő részére adott meghatalmazáson lévő aláírása elegendő ahhoz, hogy az eljárási nyilatkozatokat és cselekményeket a továbbiakban ő a jogi képviselő útján, míg a jogi képviselő közvetlenül tehesse meg, azaz sem a korábbi Be. szabályai, továbbá sem a Kúria, sem az Alkotmánybíróság értelmezése nem kívánta meg azt, hogy az egyes jognyilatkozatokat – ideértve a vádindítvány benyújtását is – a pótmagánvádló aláírásával erősítse meg.

A Kúria ezen értelmezése látszólag tetszetős, ugyanakkor több sebből is vérzik. Egyrészt a Kúria nem tér ki arra, hogy a pótmagánvádas ügyben a sértett a vádló (és nem a jogi képviselő). Azaz a vádban foglaltakért a vádló (és nem a képviselője) felel. Ugyanez a helyzet a vádirattal is: senkiben nem merülne fel, hogy vádat lehet emelni úgy, hogy a vádiratot az ügyészség vezetője/arra jogosult helyettese ne írja alá, hanem csak a vádat képviselő ügyész (vagy akár titkár). Ismét utalhatunk arra is, hogy a hamis vádért való felelősség sem lenne tisztázható, ha a sértett jogi képviselője más miatt emelne vádat, mint ami miatt a sértett szeretne. Az a kúriai megállapítás pedig egész egyszerűen ellentétes az 1998-as Be. rendelkezéseivel, hogy a korábbi Be. „nem kívánta meg azt, hogy az egyes jognyilatkozatokat [...] a pótmagánvádló aláírásával erősítse meg”, illetve „a vádképviselő ellátásához szükséges cselekményeket és nyilatkozatokat – a pótmagánvádló által adott meghatalmazásban kijelölt körben – helyette és nevében (ezáltal tehát nem a pótmagánvádlótól függetlenül) a jogi képviselő teheti meg”. Az 1998-as Be. 324. § (1) bekezdésének c) pontja például a fellebbezési jogot a pótmagánvádlóhoz telepítette (éppen úgy, ahogyan a vádindítvány benyújtását) (FÁZSI 2013, 21.). És mielőtt azt gondolnánk, hogy a Kúria értelmezésének megfelelően ez azt jelentette, hogy a pótmagánvádló jogi képviselője jogosult lett volna a fellebbezési nyilatkozat megtételére, az ezzel kapcsolatos bírói gyakorlat egyértelmű volt: fellebbezésre csak a pótmagánvádló volt jogosult (jogi képviselője egyáltalán nem, szemben a védővel, akít a terheltől független fellebbezési jog illetett meg)

(WIEDERMANN 2018, 463.). A pótmagánvádló jogi képviselője tehát csak képviseli a sértettet a pótmagánvádas eljárásban, de helyette jognyilatkozatokat nem tehet (így a vádindítványt sem nyújthatja be helyette).⁹

Ha esetleg el is fogadhatnánk a Kúria érvelését (hiszen a pótmagánvádló jogi képviselője éppen azért képviseli a sértettet, hogy a szakszerű jogi eljárás biztosítva legyen), az ezt követő kúriai értelmezés végképp érthetetlen. Az érdemi indokolást követően ugyanis a Kúria a határozatában kifejtette, hogy „a Kúria utal a hatályos Be. 793. § (3) bekezdésében írt azon szabály értelmezésére is, mely szerint a vádindítványt a jogi képviselő is ellátja aláírásával. Ez annyit jelent, hogy amennyiben csak a sértett aláírása szerepel a vádindítvány céljából benyújtott beadványon, és a sértettnek nincs jogi képviselője, akkor az indítvány valóban nem tekinthető joghatályosnak, és így ez megalapozza a Be. 794. § (1) bekezdés *b*) pontjának alkalmazását. E szabályból azonban nem következik az, hogy a sértett által adott meghatalmazáson lévő aláíráson túl a jelenleg hatályos eljárási szabályok azt a további követelményt is tartalmazzák, hogy a vádindítványt a jogi képviselő mellett a sértettnek is alá kellene írnia.”

Tehát a Kúria szerint a „jogi képviselőnek is” kifejezés helyes értelmezése: „a jogi képviselőnek”. A Kúriának akkor lehetne igaza, ha a Be. úgy rendelkezne, hogy „a jogi képviselőnek alá is kell írnia”. Ez jelentené azt, hogy a vádindítványon szerepel legalább a jogi képviselő aláírása. A Kúria ezen értelmezése azonban azt sugallja, hogy az „is” szó csak véletlenül került a törvénybe, azzal nem kell törődni. Ez „is” egy értelmezés.

Irodalomjegyzék

- BÓCZ Endre (2004): Pótmagánvádló. *Ügyvédek Lapja*, 43. évf. 2. sz. 20–31.
- BUSCH Béla (2004): Pótmagánvadás intézménye. In GELLÉR Balázs szerk.: *Györgyi Kálmán ünnepi kötet*. Budapest, KJK-Kerszöv.
- CSÁK Zsolt (2011): Találgható-e a jogalkotó akarata? Gondolatok a pótmagánvadás köréről. In BELOVICS Ervin – TAMÁSI Erzsébet – VARGA Zoltán szerk.: *Örökség és Büntetőjog – Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére*. Budapest, PPKE JÁK.
- FÁZSI László (2013): A fellebbezési jog képviselő útján történő gyakorlásának kérdése a pótmagánvádas ügyekben. *Ügyvédek Lapja*, 52. évf. 1. sz. 21–22.
- FÁZSI László (2014): A pótmagánvadás kérdése a büntetőeljárás eredményező hamis vád esetében. *Ügyvédek Lapja*, 53. évf. 4. sz. 18–21.
- FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – TREMMEL Flórián (2004): *Új magyar büntetőeljárás*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus.
- GELLÉR Balázs József – BÁRÁNYOS Bernadett (2010): A pótmagánvadás hatályos szabályozásának egyes problémáiról. *Magyar Jog*, 57. évf. 12. sz. 741–746.

⁹ Lásd: 90/2011. BK vélemény III/7. pont.

- HERKE Csongor – FENYVESI Csaba – TREMMEL Flórián (2014): *A büntető eljárásjog elmélete*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus.
- KISS Anna (2002): A sértett eljárásjogi helyzetének erősítése, különös tekintettel a pótmagánvád intézményére. In IRK Ferenc szerk.: *Kriminológiai Tanulmányok 39*. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet.
- ROXIN, Claus (1998): *Strafverfahrensrecht*. München, Beck.
- TREMMEL Flórián (2007): A pótmagánvadás eljárás „külön eljárás” jellegéről. In FARKAS Ákos – NAGY Anita – RÓTH Erika – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika szerk.: *Tanulmányok Dr. Dr. h.c. Horváth Tibor Professor Emeritus 80. születésnapja tiszteletére*. Miskolc, Bíbor.
- WIEDERMANN János (2018): *A jogorvoslathoz való jog érvényesülése, a pótmagánvadás eljárások kapcsán*. Budapest, KRE ÁJK.